

La música tradicional a Sant Hilari Sacalm

Antoni Miralpeix i Bosch

Sant Hilari Sacalm, per situació geogràfica (capital de la subcomarca de les Guilleries, comarca de la Selva), ha estat fins fa ben poc aïllada pel que fa a les grans infraestructures viàries i allunyada dels grans centres culturals i àrees d'influència de les ciutats. Aquest fet ha condicionat molts aspectes de la vida d'aquest poble i entre altres coses, ha permès conservar algunes tradicions i manifestacions que d'altra manera potser s'haurien perdut. Ara, amb factors com l'Eix Transversal i Internet, aquest panorama ha canviat radicalment.

En la memòria de les persones de més edat, però, encara perduren les cançons apreses oralment de pares a fills o d'avis a néts.

Hi ha també unes característiques peculiars que mereixen especial atenció pel que fa a la cultura tradicional i el fet sonor que s'hi relaciona com és, per exemple, el Via Crucis que encara ara es fa durant la Setmana Santa i que té una antiguitat demostrada documentalment de com a mínim el segle XVII.

També són especialment rellevants les mostres de repertori del moviment coral de finals del segle XIX i principis de segle XX, així com el d'uns músics generalment sense formació acadèmica però que amb les seves partitures han reflectit el repertori popular de la seva època i que són els transmissors de la música i el ball tradicional en uns temps on encara no hi havia els mitjans d'enregistrament i reproducció actuals.

Hi ha a més la singularitat que per aquestes contrades és on s'amagaven els més famosos bandolers, com en Serrallonga, les gestes del qual han donat peu a diverses manifestacions tradicionals com rondalles, teatre de plaça, balls, etc.

Aquests fets justifiquen plenament el

treball de recerca i en remarquen la importància d'haver-lo portat a terme, ja que cada vegada serà més difícil trobar testimonis que hagin viscut l'època anterior a l'esclet dels mitjans de comunicació que han emmudit molt el mitjà de transmissió oral.

Descripció del treball

El treball ha constatat de les fases de realització següents: recerca, enregistrament, recopilació i ordenació, transcripció (partitura i text), contextualització, anàlisi (musical i literària), fonts d'informació, fitxa personal dels informants (23 persones), comentari del material trobat i conclusions. Un cop acabat, el treball ha estat presentat en forma de llibre enquadernat de 191 pàgines, amb 55 cançons transcrits amb partitura, una mostra de repertori escrit i acompanyat d'un CD de 55 enregistraments. Val a dir que la recopilació de partitures i enregistraments la vaig iniciar a la dècada dels anys vuitanta, d'una manera intuïtiva, per tant és el resultat de 20 anys de feina.

Contingut

Cançons i danses tradicionals
repertori oral:

cançons de treball (2 cançons)
el curs de l'any (14 cançons)
la vida de l'home (9 cançons)
lleure (10 cançons)

repertori escrit de música popular:
coral (12)
instrumental (10)

Del repertori oral destaca, per la quantitat de material, el relacionat amb el curs de l'any: no hi ha festa que no tingui la seva cançó específica: Reis, Carnestoltes, Setmana Santa (amb especial incidència en el

COR GUILLERIES ("Cor d'en Pau Torner"). En aquesta foto familiar apareix el senyor Florenci Serras (al mig, amb bigoti i corbata), acompanyat de la seva dona, els seus 12 fills i dos néts.

Via-Crucis), Pasqua (popurris, caramelles), St. Isidre, St. Joan, Sta. Llúcia, Nadal...

Pel que fa al repertori de lleure destaquen les cançons de bandolers, amb la Rondalla d'en Serrallonga.

Del repertori escrit, hi ha diverses fonts on he trobat material:

Repertori tret dels arxius corals (Cor Guillerics, Nois Alegres, partitures sense procedència definida) dels quals destaca el repertori de pasqua (popurris i caramelles, bàsicament).

Repertori tret dels *Cuadernos de solfas de Florencio Serras*. Florenci Serras (1865 – 1927) va ser un músic sense formació acadèmica que tocava el flabiol, el tamborí i el violí. Va escriure una col·lecció de 17 quaderns amb nombroses partitures manuscrites on hi ha una sèrie de peces instrumentals com valsos, masurques, americanes, xotis, marxes, polques i sobretot, i més interessant des del punt de vista etnomusicològic, sardanes curtes i llargues que evidencien el període de transició i evolució en què es trobava la sardana. El primer quadern data de 1901, però sens dubte reflecteix el repertori acumulat de finals del segle XIX.

Aplec de cançons catalanes de St. Hilari, recull de textos adaptat a músiques ja existents obra de J. Asmarats, editat el 1916, interessants des del punt de vista que re-

flecteixen la societat d'aquell temps amb peces com: *L'arribada de l'auto*, *Falsos dolors*, *Les noies de ciutat*, etc.

Conclusions

Encara és possible trobar avui dia repertori après per tradició oral encara que cada cop serà més difícil perquè els mitjans de transmissió moderns i les noves tecnologies han substituït progressivament aquesta forma de comunicació intergeneracional.

Moltes de les cançons tenen una procedència i una construcció musical basada en l'escala major, però n'hi ha moltes basades en els modes gregorians, sobretot el *deuterus plagal*, la qual cosa demostra la seva antiguitat que deriva de les escales medievals.

Pel que fa a la construcció literària dels textos de les cançons, destaca per la seva freqüència l'ús de la quarteta heptasil·làbica. L'estructura musical més utilitzada és la d'una sola frase de 8 compassos, dividida en dos membres de 4, dividits en 2 incisos de 2 compassos.

Hi ha cançons pròpies de Sant Hilari, com per exemple *Mata la cuca*, *Cançó dels rodors*, etc. però moltes són de repertori comú català, com la *Cançó de carnestoltes*, *Santa Llúcia*, *Tió, Tió*, etc.

Hi ha hagut una sèrie de personatges

clau pel que fa a la música de principis del segle XX a Sant Hilari i que han marcat l'evolució de la música del poble com són en Pau Torner, en Pepet de Saleta i en Florenci Serras. També cal destacar, no per la seva transcendència musical sinó per l'impacte social, el mític i entranyable Jaumet del Flabiol.

Moltes cançons presenten el fenomen de la variabilitat d'una manera molt clara: hi pot haver moltes versions d'una mateixa cançó.

El relatiu valor musical d'algun repertori d'obres de l'estil de corals Clavé queda compensat per la decidida contribució a formar una consciència musical i a despertar una afecció entre un estament (l'obrer o el camperol), que sovint sol quedar al marge dels esdeveniments culturals. Només per això, ja és important. Persones sense cap nivell musical eren capaços de cantar tranquil·lament a tres veus.

Ha estat un plaer estar en contacte amb els avis i àvies que, d'una manera molt entusiasta, m'han proporcionat aquest material i m'han explicat mil i una històries fruit de la seva llarga experiència acumulada a través del temps: hi ha qui ha viscut la monarquia d'Alfons XIII, la República, la dictadura de Franco i la democràcia actual. Són com enciclopèdies vivents i part essencial en la transmissió del llegat i la cultura que ens defineix. Gràcies a ells hem pogut recuperar aquestes petites joies que són les cançons i danses tradicionals.